

Pehme maandumise võimalus ja võimatus

Flo Kasearu on meeldiv erand probleemidele alla jääva sotsiaalse kunsti taustal. Tema kunst on provokatiivne, positiivne ja otsib lahendusi.

Vaatamisi: 32

ANU KANNIKE

20.03.2020

Flo Kasearu isikunäitus „Ohustatud liigid“ Tartu Kunstimuuseumis kuni 31. V. Kuraator Marika Vaarik, graafiline disainer Mirjam Reil ja tekstiline dramaturg Laur Kaunissaare.

Flo Kasearu looming ei tiksu vaguralt turvaliste steriilsete galeriiseinte vahel. Teda inspireerivad piirialad, mistõttu on tema paljud tööd eksponeeritud tavatutes oludes. Ta eelistab pingestada avaliku ruumi mittekohti, mis on teema seisukohalt intrigeerivad. Kunstiprojektide tegelastele antakse uued rollid uuel mänguväljakul, mille piirid kipuvad nihkuma või hajuma ja mängureeglidki muutuma. Nii autor kui tema tiimid on meelsasti katsejänese rollis: näiteks tuuakse oma väikelapsed näitelavale, et etendada kunstnikest emade eneseteostuse draamat („Püha öö“, 2013) või kehastub

kunstnik giidiks, et pakkuda sürrealistlikku, Alice-Imede-
maal-stiilis sissevaadet väliseestlaste seltsimajja („Ainult
liikmetele“, 2017). Flo Kasearu majamuuseumis (2014.
aastast praeguseni) sulanduvad elu ja kunst üha
kasvavaks loomeorganismiks. Tõsistest teemadest räägib
ta otsekoheselt, kuid klišeevabalt – pigem on tegemist
üllatamise, nihestamise ja irooniaga.

Mäng ambivalentse ruumiga. Kasearu omailmale on
omane kunstiliikide ühendamine, kus tugeva dramaatilise
teljega tervikud koosnevad installatsioonidest, fotodest,
videotest ja/või etendustest. Kunstniku huvi kasutada
teatriruume, rakendada teatraalset väljendusviisi ja
vahendeid ning kaasata teatriinimesi on pikemaajaline.
Kasearu „mängukaaslasteks“ on olnud näiteks Renate
Keerd („Ruumitud keha(d)“, 2019), Riina Maidre („House
Music“, 2015 ja „Püha Öö“, 2013) või lausa tippnäitlejate
trupp („Parim enne on möödas“, 2010). Sellesse ritta
asetub ka viimaste aegade hiilgavamaid sotsiaalse
probleemi kunstilisi käsitlusi – koduvägivalla teemal
kaksiklavastus-näitus „Privaatsuse sooviavalduse
ilmestamine“ (2016) ja „Varjupaiga festival“ (2018).

„Ohustatud liigid“ jätkab uues ja teravmeelses
lahenduses varasema loomingu teemasid, nt kohatunne,
naise identiteet, eneseteostus ja enesehinnang, kodu ja
töö suhe. Muutuste draama peaosas on äärelinna
väikepood, mis on ajutise tegevuspausi (omanik pani
uksele sildi „Remont“) ja lõpliku sulgemise vahelises
liminaalses seisundis. Nii ruum kui ka videos kujutatud

keskealine naine on transformeerumas ühest olekust ja staatusest teise. Esmapilgul tüüpiline riiulitega poepind on paarikümne aasta jooksul kodustatud, sinna on ladestunud eri aegadest värvilaike, silte, poolsurnud taimi, isiklike vidinaid ja märkmeid. Selle kõige tühjendamine ja kokkukuhjamine on ka mineviku ja mälestuste revideerimine. Osa väikeäri sisseseadest püüab ekspositsioonis omasoodu uue seisundiga kohaneda. Külmlätt ja kuivainepurgid proovivad purskkaevuks ümber kehastuda („Ümberõpe“), eurovalamu oli poes pigem kolmandajärguline rekvisiit ja mõjub kutsumata külalisena ka näitusesaali rambivalguses („Tõlkes juurde tulnud“).

„Ohustatud liikide“ puhul annab autori ema ettevõtjaloole lisanüansi ka kuraator Marika Vaariku isik, kes oli näituse tegemise ajal samuti jõudnud ühe pika karjääri lõppu. Küllastajani jõuab kaks kohati üheks sulavat naishäält: poeomaniku mõtisklus näituse brošüüris ja ettevõtja monoloog Laur Kaunissaare dramatiseeringus teoses „Klatš“. On isegi natuke kahju, et esimene tekst jäi „kaadri taha“, sest see andnuks näitusele rohkem nüansse kui kõrvaklappidest kostvad „kunstilised liialdused“.

Poepidamise lõpetamise rituaalis on palju ambivalentsust, minevik on kirju nagu poe laiguline seinavärv. Väike viiulimängija toob trööstitu asjade kuhila kõrvale pühalikkust ja helgust, lubades uue alguse võimalikkust. Paus võib olla ka vajalik ja teraapiline.

Väikeettevõtlus kui riskikäitumine. Pärast

„Ohustatud liikide“ puhul annab autori ema ettevõtjaloole lisanüansi ka kuraator Marika Vaariku isik, kes oli näituse tegemise ajal samuti jõudnud ühe pika karjääri lõppu.

Taavi Piibemann

taasiseseisvumist said uue liberaalse poliitika toel tuule tiibadesse tuhanded väikeettevõtjad. Nad andsid suure panuse majanduse kosumisse ja tööhõivesse, olles ka sümbolseks tolle õhinapõhise aja kangelased. Paraku tõdeb „Ohustatud liikide“ poepidaja, et praeguseks „on normaalsus võitnud, aga hoog kadunud“. Õigupoolest elavadki paljud väikeettevõtjad, kui lähtuda tavapärasest ärioloogikast, ebanormaalses maailmas, kus tähtsad on ka elustiil ja kestlik kogukonnaelu. Sellega määravad nad end unistatud vabaduse ja eneseteostuse asemel hoopis „nähtamatusse“ riskigruppi. Riigi majanduspoliitikas nähakse ettevõtjana ainult neid, kes teevad suurinvesteeringuid ja loovad sadu töökohti. Regulatsioonide džunglist läbimurdmisel ei tehta pisiettevõtjale erilisi mööndusi. Kõnekas on ka asjaolu, et kui praegu on firmat omavate ettevõtjate hulgas rohkem mehi, eestlasi, 35–49aastasi ning suuremat sissetulekut teenivaid inimesi, siis oma ettevõttest loobunute hulgas

on, võrreldes jätkajatega, suurem osa muust rahvusest elanikel, naistel, vanematel, madala sissetulekuga eestimaalastel.¹ Naiste loodud ettevõtete omapäraks on aeglane kasv, kuigi neid iseloomustab ka pikaealisus.²

Tartu Kunstimuuseumi näitusel on graafilises tragikoomiksis („Väikepoe hirmud“) reastatud väikeettevõtjat varitsevad karid ja riskid kontrollimajandusest ja vargustest aktsiisitõusude ja teetöödeni. Mitmetahuline on ka suhe palgatöötajate ja klientidega. Mikroettevõtetes on töökeskkond tihti paindlikum ja peresõbralikum, poed pakuvad megakeskustega võrreldes personaalsemat keskkonda. Aga kes kaitseb läbipõlemise eest väikeettevõtjat, kelle eraelu rütmi määravad turuseadused, sest „turg ütleb, millal sul on jaanipäev!“?

„Ohustatud liike“ sissejuhatavas videos „Parim enne on möödas“ (2010) etendavad agulipoe omanik ja ajutised müüjad lamenukkudena groteskseid argipäevastseene. Kvalifitseerimata tööjõud kipub olema pidetu ja saamatu, tema väljaõpetamine nõuab kurja vaeva. Ometi ei vähenda nende süüdimatus omaniku vastutust, sest äri sulgemine tähendab alluvatele töökaotust. See teos heidab humoorikat valgust veel ühele tõsisele teemale, mis on aktuaalne mitte üksnes väikeäride, aga näiteks ka külaraamatukogude puhul. Väikepood on ka suhtlemis- ja sotsiaalkeskus, üksikute hingede tugipaik. Kui pood ukсед sulgeb, on kogukond nõrдинud („Apellatsioon“), aga kas kliendid teadvustavad oma tarbimisvalikute

mõjusid? Või tahavad kõike ja rohkem – nautida vastavalt tujule hüpermarketi tohutut valikut või mugavat võimalust kas või toasussides nurgapoest läbi hüpata?

Vastutustundlik ettevõtlik eeldab vastutustundlikku tarbijat.

Enamik väikeettevõtja probleeme pole niivõrd soo-, kuivõrd valdkonnaspetsiifilised. Tähelepanuväärselt räägib näituse prototüüp pereliikmete ühisest tööpanusest ettevõttesse, võrdsest vastutusest ja tasakaalust ja toob probleemina esile pigem naisettevõtja madalama enesehinnangu ning väiksema riskivalmiduse. Stereotüüpsed vaated soorollidele ei iseloomusta ka kõiki põlvkondi, nooremalt ärinaiselt ei eelda pere enam tingimusteta täiskohaga ema- või sotsiaalhooldaja ülesannete täitmist.

Ettevõtlik kui etendus. Kultuuriteaduslikus kontekstis ei saa märkimata jätta Kasearu teoste kokkukõla teooriatega, mis näevad argisuhtlust dramatiseeritud sotsiaalse etenduse ja ettevõtlust teatraliseeritud protsessina. Ettevõtjaid võib käsitleda aktiivsete kultuuriloojate ja lavastajatena, kusjuures väikeettevõtja on oma paljufunktsioonilisuses mitme rolli täitja või koguni monoetenduse peategelane. Ta loob keskkondi ja räägib lugusid ning ka tema isiksus on osa teenusest.

Teatrimetafoori kasutades võime niisiis väita, et suur osa ettevõtlusest on improvisatsioon – muutuva olukorra tõlgendamine, sellele paindlik reageerimine ja oma loova

lahenduse esitamine.³ Äritegevusse on teadupärast dramatism sisse kodeeritud – paberil kiretu äriplaani võivad majanduskriisid muuta tragöödiaks või äripartnerite karakterite tumedad poolused veriseks kiredraamaks. Mannetu rollisooritus või tüütult veniv süžee päädib publiku ehk tarbija saalist lahkumisega. Kliendid võivad ettevõtjat tema osatäitmisel toetada, kuid ka survestada, rõhudes moraalsele kohustusele jätkata. Nii on Flo Kasearu kunstis ajas lahti rulluv ettevõtlusprotsess kui avatud lõpuga näitemäng.

Kunstnik võtab avalikku ja privaatset ruumi lõimiva lavastajana ühiskondlikes küsimustes selgeid seisukohti. Ta on meeldivaks erandiks sellise sotsiaalse kunsti taustal, mis jääb probleemidele alla, flirdib klišeedega või halvemal juhul võimendab neid. Tema kunst on provokatiivne, aga lahendusi otsiv ja positiivne. Kasearu loomingut ainult feministliku kunstina vaadelda oleks lihtsustav ja tegelikult aitavad naist võimestav tegevus ja rituaalid kaasa kogu ühiskonna edenemisele. Iroonilise hääle taga on soe süda ja empaatiline hoiak: „Kui näete, et süsteem on vigane ja tahate seda parandada, aga regulatsioonid ei lase, siis kasutage loovust vigade ületamisel, sest alati ei pea tegema nii, nagu teised ees juba teevad.“⁴

1 Viiendik palgatöötajaist tahab saada ettevõtjaks.

KantarEmor 25. IX 2018.

<https://www.kantaremor.ee/pressiteated/viiendik-palgatootajaist-tahab-hakata-ettevotjaks/>

2 Kairi Talves, Anu Laas, Maanaiste ettevõtlus. Uuringu aruanne. Tartu 2005;

<https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/13129>

Naisettevõtluse edendamine ja kasvustrateegiad.

Koostanud Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus;

https://www.enut.ee/files/Naisettevotluse_edendamine_ENUT.pdf

3 Vt pikemalt näiteks Alistair R Anderson, *Enacted metaphor: the theatricality of the entrepreneurial process.* – *International Small Business Journal*, Vol. 23, No. 6, lk 587–603.

4 Flo Kasearu. *Festivalid naiste varjupaigas.* – *Feministeerium* 8. VII 2018;

<https://feministeerium.ee/festivalid-naiste-varjupaigas/>